

УДК 336.467

Топій І.І.

*кандидат економічних наук, асистент кафедри фінансів
Національного університету «Львівська політехніка»*Зубко Н.І.
*студентка**Національного університету «Львівська політехніка»*

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE AS A KEY TO ITS DEVELOPMENT IN A MARKET ECONOMY

АНОТАЦІЯ

У статті визначено сутність фінансової стабільності підприємства на основі аналізу та узагальнення підходів інших дослідників даного питання, чинників, що на неї впливають, а також розроблений метод оцінювання фінансової стабільності, адаптований до особливостей діяльності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: фінансова стабільність, сутність, чинники, метод оцінювання, напрями підвищення.

АННОТАЦИЯ

В статье определена сущность финансовой стабильности предприятий на основе анализа и обобщения подходов других исследователей данного вопроса, факторов, которые на нее влияют, а также разработан метод оценки финансовой стабильности, адаптированный к особенностям деятельности отечественных предприятий.

Ключевые слова: финансовая стабильность, сущность, факторы, метод оценки, направления повышения.

ANNOTATION

In the article the essence of financial stability is defined on the basis of analysis and synthesis approaches of other researchers of this question, the factors that affect it, and the method of evaluation of financial stability has been made adapted to the characteristics of domestic enterprises.

Keywords: financial stability, the essence, factors evaluation method, lines increases.

Постановка проблеми. В умовах нестабільності функціонування економічної системи України фінансові аспекти діяльності підприємства були і залишаються одними з найважливіших питань їх функціонування. Але особливої актуальності набувають питання, пов'язані з забезпеченням виживання підприємств, основною передумовою якого є стабілізація фінансового стану з метою створення можливостей для поступового впевненого розвитку підприємства у довгостроковій перспективі та забезпечення економічного зростання. Запорукою виживання підприємств є його фінансова стабільність.

Якщо підприємство стабільне, то воно має ряд переваг перед іншими підприємствами такого ж профілю при отриманні кредитів, залученні інвестицій, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Фінансово стабільне підприємство здатне вільно маневрувати грошовими коштами, ефективно їх використовувати, забезпечуючи безперебійний процес реалізації товарів, створюючи умови для розширення свого виробництва.

Стабільне підприємство – це насамперед фінансово стійке підприємство, тому фінансова стійкість є основною характеристикою фінансової стабільності, а також одним з головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової незалежності. Чим стабільніше підприємство, тим більш воно незалежне від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим менший ризик банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день вивченню різних аспектів фінансової стабільності підприємства присвячені роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів, зокрема, І. Бланка, М. Коробова, О. Павловської, Г. Савицької, А. Шеремета, В. Плиса.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак поняття фінансової стабільності визначається лише у загальнотеоретичному аспекті, без конкретного визначення її сутності та чинників впливу. Також на сьогоднішній день не розроблена єдина методологія оцінки фінансової стабільності підприємства.

Мета статті полягає у визначенні сутності та значення фінансової стабільності підприємства, чинників, що на неї впливають, аналізі методів оцінювання фінансової стабільності підприємства та розробленні власного узагальненого методу оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «стабільність» (лат. *stabilis*) запозичений з природничих наук, де він означає стійкий стан, здатність до тривалого існування, збереження в часі.

Поняття фінансової стабільності з'явилося з початку 1990-х років і на відміну від понять грошово-кредитної і макроекономічної стабільності перебуває ще на початковій стадії розроблення. Поняття «фінансова стабільність» бере свій початок в практичних проблемах, пов'язаних з виникненням і подоланням фінансових криз, з якими уряди і центральні банки практично усіх країн зіштовхувалися в різні історичні періоди. Визначити поняття фінансової стабільності намагались як теоретики, так і практики-економісти.

Також над пошуком прийняттого визначення працювали представники управлінських, академічних і ділових кіл різних країн, об'єднаних за допомогою мережі Інтернет в групу фінансової стабільності, яка заснована і координується професором Ф. Девісом. Однак єдиного у міжнародному масштабі визначення поняття «фінансова стабільність» не існує [1, с. 92].

Досить часто поняття «стабільність» ототожують з поняттями «стійкості», «рівноваги», «сталості», «постійності» тощо.

У «Словнику української мови» І.К. Білодіда (1978 р.), як і у більшості сучасних словників, напроти слова «стабільний» наводиться лише декілька слів – «сталій, незмінний, стійкий», а в економічному словнику А.Г. Загороднього та Г.Л. Вознюка (2010 р.) «стабільність – стійкість, постійність, незмінність, ствердження на визначеному рівні» не наведено жодного прикладу та пояснення використання даного поняття у різних сферах.

Різні автори трактують поняття стабільності підприємства по-різному. На нашу думку, можна виділити три підходи до тлумачення цього поняття: економічний, фінансовий та банківський.

До економічного підходу слід віднести визначення поняття «фінансова стабільність», запропоновані такими авторами, як О. Зеткіна, Н. Кульбака, А. Бахолдін, Н.О. Шпак, М.І. Романишин, О.М. Сологуб. Зокрема, Н.О. Шпак та М.І. Романишин стверджують, що економічна стабільність підприємства – це його здатність в умовах прояву дестабілізаційних чинників бізнес-середовища ефективно здійснювати виробничо-господарську діяльність, формувати якісний стратегічний потенціал, підтримувати заданий рівень конкурентоспроможності та результативності у довгостроковій перспективі з економічною вигодою та фінансовою незалежністю для підприємства [2, с. 250].

До фінансового підходу відносимо визначення фінансової стабільності, запропоновані Е. Крокетом, М. Футом, Г. Шиназі, П. Каллауром, Т.В. Керанчук, В.О. Павловською, А.М. Поддерьогіним.

Е. Крокет стверджує, що фінансова стабільність – це відсутність нестабільності. Під нестабільністю розуміється ситуація, в якій функціонування економіки потенційно погіршується коливаннями цін фінансових активів або фінансових інститутів виконувати свої договірні зобов'язання [3, с. 611].

Т.Л. Керанчук вважає, що фінансова стабільність – це можливість підприємства до збереження ним абсолютної або нормальної фінансової стійкості при контрольованій фінансовій рівновазі та одночасно – здатність до стійкого економічного росту при врахуванні найбільш значущих зовнішніх факторів [4, с. 85].

До останнього, банківського, підходу варто віднести визначення В. Коваленко, Я. Міркіна, а також визначення, запропоновані банками Нор-

вегії, Польщі, Чехії та Європейського центрального банку. За визначенням банку Чехії, фінансова стабільність – це ситуація, коли фінансова система діє без суттєвих вад або небажаних впливів на поточний і майбутній розвиток економіки в цілому, що засвідчує високий ступінь стійкості системи до потрясінь [3, с. 632].

Проаналізувавши зазначені підходи науковців до трактування поняття «фінансова стабільність», пропонуємо власне бачення його сутності. Отже, фінансова стабільність підприємства – це здатність підприємства функціонувати при незмінних показниках фінансового стану, що знаходяться в межах нормативних значень протягом певного періоду часу. Зокрема, період часу залежатиме від конкретного виду та особливостей діяльності підприємства.

Чинники фінансової стабільності підприємства – сукупність подій та явищ, які виникають у внутрішньому чи зовнішньому середовищі підприємства, впливаючи на його роботу та розвиток.

Пропонуємо виокремлювати такі види чинників: макрорівень, мезорівень та мікрорівень. Класифікація чинників фінансової стабільності підприємства представлена на рис. 1.

Рис. 1. Чинники фінансової стабільності підприємства

Чинники макрорівня – чинники, котрі виникають на рівні держави.

У сучасних умовах найбільше на фінансову стабільність підприємства впливають економічні та фінансові чинники. Вплив цих чинників може спричинити банкрутство та виникнення інших кризових явищ, внаслідок чого значно погіршується фінансова стабільність багатьох підприємств.

До фінансово-економічних чинників можна віднести: фазу економічного циклу; рівень зовнішньоекономічних зв'язків; рівень ВВП; рівень інфляції; рівень безробіття; темп росту доходів населення; податкову систему; процентну ставку; кредитну політику; валютну політику; страхування підприємств; амортизаційну політику.

Також до чинників макрорівня, які впливають на фінансову стабільність підприємства, можна віднести такі:

- законодавчо-правові чинники (законодавчо-правова база, політична ситуація, міжнародні події та відносини);

- соціальні (соціально-культурний рівень суспільства, попит та вибагливість споживачів);

- науково-технічні (розвиток науки, техніки і технологій).

Чинники мезорівня виникають на рівні галузі, регіону, ринку.

До ринкових чинників можна віднести такі: рівень розвитку інфраструктури ринку; бар'єри для входу на ринок та виходу з нього; рівень попиту і пропозиції; конкурентоспроможність товарів і послуг; взаємовідносини з постачальниками; рівень взаємодії з фондовим ринком; стан валютного ринку.

До галузевих чинників варто віднести: специфіку галузі, в якій функціонує підприємство; наявність існуючих та потенційних конкурентів; наявність товарів-замінників; стан та перспективи розвитку сумісних галузей; стадія життєвого циклу галузі.

Вплив чинників мікрорівня проявляється всередині підприємства і нерозривно пов'язаний з ефективністю здійснення основної діяльності на підприємстві. Їх можна згрупувати так: виробничо-технологічні чинники; організаційно-управлінські чинники; майнові чинники.

До виробничо-технологічних чинників слід віднести наступні: рівень ресурсозабезпечення; стан технології; громіздкість виробничого процесу; фінансово-економічні результати діяльності; стадія життєвого циклу виготовленої продукції.

До організаційно-управлінських чинників слід віднести: орієнтацію на інновації; якісне стратегічне планування; ефективність управлінського апарату;

стан корпоративної культури; стадію життєвого циклу підприємства; маркетинг на підприємстві; використання підприємством основних засобів; диверсифікованість асортименту продукції; рівень виробничого менеджменту; інвестиційний менеджмент; величину отриманого прибутку по інвестиційних проектах.

До майнових чинників можна віднести: величину позикового капіталу та забезпечення оптимальної структури

капіталу; величину дебіторської заборгованості; фінансовий менеджмент на підприємстві; фінансовий потенціал підприємства (обсяг власних, позичених та залучених ресурсів); рентабельність продажу; обсяг прибутку.

Фінансова стабільність підприємства – це найважливіша характеристика його діяльності, від якої залежать як особисті економічні інтереси підприємства, так і інтереси партнерів по фінансовій та іншій економічній діяльності, економічний потенціал та конкурентоспроможність підприємства.

Основними ознаками фінансово стабільного підприємства є його здатність самостійно фінансувати свою діяльність, своєчасно проводити платежі та вміння організувати рух капіталу так, щоб забезпечити постійне перевищення прибутків над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для розширення виробництва [5, с. 85].

Тому важливим є розроблення досконалих методів оцінювання фінансової стабільності підприємства, котрі повинні відповідати зазначеним вище критеріям.

Розробляючи методику оцінки фінансової стабільності, науковці використовують різні за своїм значенням показники і здебільшого обмежуються трьома-шістьма найпоширенішими в науці і практиці. Ці показники в кінцевому результаті не відображають реального фінансового стану підприємства. Тому можна сказати, що на сьогодні відсутня єдина методологія визначення фінансової стабільності підприємства і дане питання перебуває у полі уваги як вітчизняної, так і зарубіжної науки і практики.

На основі дослідження та узагальнення методичних підходів різних науковців нами було

Рис. 2. Етапи оцінювання фінансової стабільності підприємства

виведено власний підхід до оцінювання фінансової стабільності підприємства.

Наш підхід базується на тому, що фінансова стабільність підприємства оцінюється в декілька послідовних етапів (рис. 2).

Запропоновані нами критерії оцінювання фінансової стабільності підприємства наведені на рис. 3.

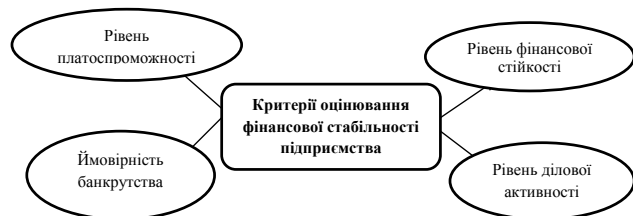

Рис. 3. Критерії оцінювання фінансової стабільності підприємства

Запропоновані показники оцінювання фінансової стабільності підприємства наведені в таблиці 1.

Виходячи з аналізу даних критеріїв та розрахунку властивих їм показників, пропонуємо виділити такі чотири рівні фінансової стабільності: високий (абсолютний), середній (нормальний), низький, незадовільний (підприємство фінансово нестабільне).

Якщо всі розраховані показники знаходяться в межах своїх нормативних значень і покращуються у динаміці – це високий (абсолютний) рівень фінансової стабільності.

Якщо більшість показників в нормі і покращуються у динаміці – це нормальний (середній) рівень фінансової стабільності.

Якщо лише менша частина показників знаходиться в межах своїх нормативних значень і вони погіршуються у динаміці, тоді спостерігається низький рівень фінансової стабільності.

А коли усі показники не відповідають нормативним значенням і погіршуються у динаміці, то підприємство фінансово нестабільне.

Використаємо запропонований метод для оцінювання фінансової стабільності ПрАТ «Вістовицький завод будівельної і художньої кераміки ім. Ю. Завадського» (далі ПрАТ «Вістовицька кераміка»).

Виходячи з отриманого та проаналізованого результату розрахунку фінансової стабільності ПрАТ «Вістовицька кераміка», можна зробити висновок, що незадовільними є наступні показники: коефіцієнт покриття, коефіцієнт маневреності робочого капіталу, коефіцієнт оборотності готової продукції та коефіцієнт Бівера. Інші шість розрахованих показників знаходяться в межах своїх нормативних значень.

Таблиця 1

Показники оцінювання фінансової стабільності підприємства

№ п/п	Показник	Формула для розрахунку	Умовні позначення	Нормативне значення
1. Рівень платоспроможності				
1.1.	Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_{ф.с.} = \frac{ВК}{ПК}$	ВК – власний капітал; ПК – позиковий капітал	Більше 1
1.2.	Коефіцієнт автономії	$K_{а.} = \frac{ВК}{ВБ}$	ВБ – валюта балансу	Більше 0,5
1.3.	Коефіцієнт покриття	$K_{пок.} = \frac{ОА - ВМП}{ПЗ}$	ОА – оборотні активи; ВМП – витрати майбутніх періодів; ПЗ – поточні зобов'язання	Більше 1
2. Рівень фінансової стійкості				
2.1.	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	$K_{ман.} = \frac{ВК - НА}{ВК}$	НА – необоротні активи	Збільшення
2.2.	Плеche фінансового важеля	$K_{ф.в.} = \frac{ПК}{ВК}$	-----	Менше 1
2.3.	Коефіцієнт забезпечення власними коштами	$K_{заб.} = \frac{ВК - НА}{ОА}$	-----	Більше 0,1. Збільшення
3. Рівень ділової активності				
3.1.	Коефіцієнт оборотності обігових коштів	$K_{об.оа.} = \frac{ЧВ}{ОА}$	ЧВ – чиста виручка від реалізації товарів (робіт, послуг)	Збільшення
3.2.	Коефіцієнт оборотності готової продукції	$K_{об.гп} = \frac{ЧВ}{ГП}$	ГП – готова продукція.	Збільшення
3.3.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{об.вк} = \frac{ЧВ}{ВК}$	-----	Збільшення
4. Ймовірність загрози банкрутства				
4.1.	Коефіцієнт Бівера	$K_{б} = \frac{ЧП - Нар.Ам.}{ДЗ + ПЗ}$	Нар.Ам. – нарахована амортизація; ДЗ – довгострокові зобов'язання; ПЗ – поточні зобов'язання	Менше 0,2-висока ймовірність банкрутства; Більше 0,4-відсутня

Таблиця 2

Результати оцінювання фінансової стабільності ПрАТ «Вістовицька кераміка»

№ п/п	Показник	Значення показника, тис. грн.			Напрямок змін	Відповідність нормативному значенню
		2011	2012	2013		
1. Рівень платоспроможності						
1.1.	Коефіцієнт фінансової стабільності	3,666	3,206	2,342	Зменшення	Відповідає
1.2.	Коефіцієнт автономії	0,786	0,762	0,701	Зменшення	Відповідає
1.3.	Коефіцієнт покриття	-0,475	-0,543	-0,332	Зменшення	Не відповідає
2. Рівень фінансової стійкості						
2.1.	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	0,309	0,333	0,212	Зменшення	Не відповідає
2.2.	Плече фінансового важеля	0,273	0,312	0,427	Збільшення	Відповідає
2.3.	Коефіцієнт забезпечення власними коштами	0,683	0,700	0,426	Зменшення	Відповідає
3. Рівень ділової активності						
3.1.	Коефіцієнт оборотності обігових коштів	3,336	3,496	3,681	Збільшення	Відповідає
3.2.	Коефіцієнт оборотності готової продукції	10,550	8,813	10,145	Зменшення	Не відповідає
3.3.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,508	1,662	1,830	Збільшення	Відповідає
4. Ймовірність загрози банкрутства						
4.1.	Коефіцієнт Бівера	-0,238	-0,219	-0,363	Збільшення	Не відповідає (<0.2)

чень, але всі вони погіршуються в динаміці. Тому можна стверджувати, що ПрАТ «Вістовицька кераміка» має низький рівень фінансової стабільності та потребує негайного розроблення заходів її підвищення.

Висновки. На сьогоднішній день фінансова стабільність є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки, запорукою його виживання та основою стабільного стану. Тому дуже важливим є оцінити можливості управління фінансовим станом підприємства у динаміці з урахуванням довгострокових змін. В зв'язку з цим потрібно удосконалити концепцію фінансової стабільності та розробити ефективну методику управління всіма чинниками, які можуть на неї впливати, адже це суттєво знизить ймовірність банкрутства та зменшить ризик неплатоспроможності. Не менш важливим є вибір правильної методики оцінювання фінансової стабільності. Вона перш за все повинна базуватися на оцінюванні тих показників, які суттєво впливають на платоспроможність та фінансову стійкість підприємства. Не варто виключати й

можливість впливу на фінансову стабільність інших показників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пшик Б.І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву / Б. І. Пшик // Вісник СевНТУ. Серія «Економіка і фінанси». – 2013. – № 138. – С. 91–96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsntue_2013_138_16.pdf.
2. Романишин М.І. Економічна стабільність підприємства: сутність та її складові / Н.О. Шпак, М.І. Романишин // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.10. – С. 248–253.
3. Козюк В.В. Монетарні засади глобальної фінансової стабільності: [монографія] / В.В. Козюк. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 728 с.
4. Керанчук Т.Л. Фінансова стабільність підприємства і методичні аспекти її оцінки / Т.Л. Керанчук // Економіка України. – 2000. – № 1. – С. 83–87.
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г.В. Савицька; 3-тє вид., виправл. і доп. – К.: Знання, 2007. – 943 с.